Ujlaky István

Boschwell

VISSZHANG - LXVI. évfolyam, 25. szám, 2022. június 24.

Egyetemista korom óta rajongok Hieronymus Bosch festményeiért. Alig vártam, hogy láthassam a budapesti kiállítást. Hosszan eltűnődtem *A gyönyörök kertje* című kép előtt. Ez eredetileg egy triptichon része. Bal oldalon a Paradicsom, középen gyönyör és borzalom, jobb oldalon a Pokol. Láttam a képet a madridi Pradóban is. Ám valamit ez eddig nem vettem észre, vagy nem annyira és úgy. A kép bal sarkában rögzített fej. A szájához széles, átlátszó cső vezet. Benne egy rágcsáló, talán patkány néz farkasszemet a kiszolgáltatott emberrel.

Orwell *1984*-ében a kínzásoktól már megtört főhős, aki mindent bevallott, nem érti, miért bántják, kínozzák tovább. Ráadásul a legfélelmetesebb, hírhedt kínzókamrában! Testét rögzítik, fejét nem tudja mozgatni. Retteg a patkányoktól. És most egy kis folyosón patkány rohan felé. Kitépheti a kiszolgáltatott fejéből a nyelvet. Ekkor üvölt fel. „Ne engem, Júliát!” Számomra a világirodalom talán legmegrázóbb mondata. A kínzás egyetlen célja immár a teljes önfeladás elérése, a lelki megsemmisítés. És eredményt ér: a rettegés elvezet a szerelem elárulásához.

Amit Orwell leír, Bosch képén látható. Nem tudom, észrevette-e ezt (így együtt) eddig bárki. Az pedig talán örökre eldönthetetlen, vajon a festő hatott az íróra, vagy egymástól függetlenül jutottak el ugyanahhoz a borzalmas gondolathoz. Művészettörténész szakember talán tudja a választ. Talán nem.